

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 12 kor.
Fél évre . . . 6 „
Negyed évre . . . 3 „
Egy szám ára 24 fill.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN
Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 16 kor.
Fél oldal . . . 8 „
Negyed oldal . . . 4 „
Nyolczad oldal . . . 2 „

Kiadótulajdonos és szerkesztő:

VERES JÓZSEF.

Fel...ős szerkesztő:

HAJTS BÁLINT.

A vallástanítás rendezése.

Egyházunk nagy hibát követ el, mikor a vallástanítást elhanyagolja és reá eleget nem áldoz. Van-e az egyháznak fontosabb, szentebb hivatása és kötelessége, mint kicsinyeket és nagyokat bevezetni a vallás igazságaihoz és annyira vinni, hogy a Krisztus alakot öltösn bennök?

Magunk alatt vágjuk a fát, ha a vallástanítást csak mellékesnek tekintjük. Ne csodálkozzunk akkor, hogy ifjúságunk — ha felnő — a vallásiilag indifferentek, lanyhák és közönyösek számát növeli, a helyett, hogy buzgó, vallásos és áldozatkész tagjainkká lennének. Ha magunk bánunk oly mostohán a vallásórákkal, akkor ne lepjen meg az, ha állami és községi iskolákban a vallástanítást fölösleges rossznak tekintik és ha az ifjúság maga a vallástanítót csak bejáró óraadónak nézi.

Tudok én esetet, hogy egy német községben, a társulati magyar iskolában 2—3 évig senki sem tanított ev. hittant, mivel a tanító arra nem volt köteles és a lelkész tanítani nem akart.

Más, községi elemi iskoláról tudok, hol 60—80 ev., összesen hat osztályból való gyermekeket hetenkint 2 órában tanít a helybeli ev. segédlelkész! Hogy milyen lehet ott az eredmény, elképzelhetni, ha tudjuk, hogy ezen 2 óra közül is sok kiesik a gyakori funktiók miatt és hogy a káplánok sűrűn váltakoznak és többnyire fiatalok jönnek, kiknek tanítási gyakorlatuk nincs.

A theológiákon nemcsak téli vasárnapokon, hanem egész éven át kellene gyakorolni a hallgatókat a katechisálásban, akár a középiskolák alsóbb osztályaiban, akár vasárnapi iskolában.

Különbben is katechisatióra vagy vasárnapi iskola tartására minden lelkészt kellene kötelezni egyaránt!

Nagy baj, hogy az iskolalátogatás sok helyütt borzasztó! A gyermekek legalább 8 hónapig kötelesek járni iskolába évente, és mit tapasztalunk? November közepe is eljön, míg a tanulók együtt vannak; ápril elején már megint kimaradoznak, úgy, hogy a májusi vizsgára az osztály harmad része jön el csak. És azután hogy lehet egy terembe 120—130 gyermeket összehúfolni egy tanító alatt? Onnan van azután, hogy olyan helyen a konfirmációhoz jött 30—40 olyan tanuló, ki se írni, se olvasni nem tudott. Itt államosítani kell az iskolát, bármennyire is szeretem a felekezeti. Százszor jobb az állami, mint ilyen felekezeti!

Boldog iskola, hol a tanítók még egyházas érzelműek. Ott jó kézben van a vallás. Azonban, a hol szükséges, ott a lelkész tanítsa a vallást, de ne mulassza kicsinyes okok miatt az órákat, hanem tartsa a tanítást szent előjogának, melyet lelkiismeretesen kell gyakorolni!

A felekezeti és budapesti középiskolákban gondoskodva van már vallástanárokról, csak hogy ezeket is kötelezni kellene rendes magyar ifjúsági istentiszteletek tartására, különösen ott, hol a templomokban nem magyar nyelven predikálnak. Azonban mit szóljunk olyan helyekről, hol vagy a lelkész, vagy a káplán, vagy mind a kettő köteles 3—4, sőt több intézetben 16—18 órán tanítani a vallást is, a hol se a gyülekezet, se az iskola nem igen akar fizetni ezért is. a hol a szegény fiúkat kell megsarcolni 3—4 frt. vallásdíjjal?

A gyülekezet azt mondja, hogy ő nem köteles idegen iskoláknak vallástanítót adni, az iskola meg azt mondja: a vallástanítás a felekezet dolga. Nem marad tehát más hátra, mint hogy az egyetem vegye kezébe az ügyet és maga is áldozzon többet a vallástanításra és az iskolafenntartókra is

kérje föl hozzájárulásra. Az állam szokott adni, ha keveset is, 8 heti óráért 200 frtot.

A vallástanárok végezzenek itt-ott funkciót is, hogy ki ne jöjjenek a gyakorlatból és hogy egyházi jellegüket annál jobban kitüntessék.

Ilyen helyen annál szükségesebb volna a vallástanárt állandósítani, mert itt az ifjúság keresztyén szelleme még inkább van veszélyeztetve, mint felekezeti iskolában. Azután a segédlelkészek az ilyen állást csak átmenetinek tartják, a helyet gyakran változtatják és ez mind a vallástanítás hátrányára van ott, hol 16—18 óra egész embert kíván.

Az egyházi éneklést, hol erre a vallástanár nem képes, egy tanító, vagy orgonista tanítsa, legalább 1 órában hetenként templom után, vagy vasárnap délután. De ki fizesse azt is? A templomlátogatást is jobban kellene ellenőrizni, hogy ifjúságunkat ne kath. templomba vigyék, vagy sehová.

A tankönyvek mizeriáját nem tartom oly nagy-nak. Úgyes tanár a rossz könyvet is jól használhatja kihagyásokkal, pótlással. Csak ne tanuljunk annyit a biblia felett és oly keveset a bibliából! Kár a biblia ismertetésénél kritikai kérdéseket is tárgyalni. Ilyennel többet rontunk, mint a mennyit építünk. Különben a legfontosabb az egész vallástanításnál a tanár vagy tanító keresztyén lelkülete és példaadása. Tehát vigyazzunk szavainkra, tetteinkre és legyünk a világ igaz sava I. Tim. 3 és Titus 1 szerint

Mozogjunk mi, ha az egyház késlekedik. Periculum in mora! A kegyelem Istene pedig segítsen ezt az ügyet is rendezni az ő országa dicsőségére, egyházunk erősítésére és javára!

Értesítőink az 1902—3. tanévről.

Ismerteti: Hajts Bálint.

(Folytatás.)

Eperjes, collegium. Közli: Csengey Gusztáv.

Az értesítő első lapjain Mikola János theol. hallgató közli „A Collegiumi Magyar Társaság történetét” 1827—1860-ig. A lefolyt tanév — mint többi intézeteinknél, úgy az eperjesieknél is — és ezeknél különösen — azt a nemzeti lelkesedést tükrözi vissza, mely két névhez — II. Rákóczy Ferencz és Kossuth Lajos névéhez fűződve, ennek a lelkes iskolai évrnek kiválóan nemzeti jelleget ad. Az eperjesi igazgatónak tanév-megnyitó beszéde mellett közli az értesítő dr.

Schmidt Gyula coll. felügyelőnek a szept. 19-iki ünnepélyt megnyitó beszédét. Lelkesen ünnepelte a collegium az aradi vértanúk emlékét okt. 6-án, a reformáció emlékét. Ritka szép ünnepély folyt le november 30-ikán: a collegiumi (most főgymnasiumi) Magyar Társaság fennállása 75-ik évfordulójának ünnepélése. Március 15-ét különös fényvel s nagy lelkesedéssel ünnepelte a coll. ifjúság.

Két, rövid időn egymásra következő gyász-eset zavarta meg a nagy nemzeti emlékek támasztotta lelkes hangulatot. Május 19-én halt meg Mérey Aurél, a collegiumnak hosszú időn át helyettes felügyelője, április 11-én pedig Sarudy Vilmos jogakad. tanár temetése ment végbe. Utóbbiról különösen mély sajnálattal emlékezik meg az értesítő, mint a kinek: „... a túlfeszített szellemi munka megrongálta idegzetét, rosszakaratú rágalmak megzavarták lelkének egyensúlyát, feldúlták családi életének békéjét, boldogságát. A meghasonlott lélek indulatos rohamai oly éles összeütközésbe sodorták a társadalomban, hogy azok következtében már állása is tarthatatlanná vált. A halál, mit maga idézett elő, megváltotta szenvedéseitől...”

Bizonyára maradandó emlékü lesz a collegium történetében április 29 és 30-a, mint a mely napokon „a magyar prot. theologusok konferenciája” folyt le Eperjesen.

A tanítóképző intézet május 3-án Rákóczyhangversenyt tartott Kisszebenben és május 12-én, azon a napon, melyen 200 évvel ezelőtt az első kuruc proklamáció megjelent, ment végbe a collegium Rákóczy ünnepélye.

Különösen meleg örömmel emeli ki az értesítő azt a jelentékeny fejlődést, a melyet a jogakadémia a lefolyt tanévben fejtudatni képes. Ez a fejlődés szinte páratlanul áll az akadémia történetében.

Eltekintve attól, hogy a hallgatóság száma eddig soha el nem ért magas fokra emelkedett (elérte a 240-et), mindenekelőtt nagy örömmel emlékszik meg az értesítő Sáros megye hazafias közönségének azon határozatáról, a melyet az 1902 dec. 15-iki közgyűlésén hozott és a mely a pénzalapok gyarapítására vonatkozó lépések sorában elsőrangú fontossággal bír.

Tudom hogy e lapoknak rendelkezésemre álló hasábjait túlságos mértékben veszem igénybe, de mint tanútság, lelkesítő példa, hadd álljon itt mégis a jelzett határozat:

„Tekintve, hogy a vármegye közönsége 1878. évi június hó 13-ikán hozott határozatával a Desseffy Arisztid szobor alap jövedelmének átengedése kapcsán eredetileg azt célozta, hogy a vármegye dicső vértanújának emlékezete az által örökíttessék meg, hogy egy, nevééről elnevezett tanterem a jogakadémián e jövedelem átengedésével

tartassék fõnn, — tekintve, hogy ez a célzat kitetszik a törvényhatóságnak 1898. június 13-ikán, illetve 1902. március 17-ikén a szabadságharc honvédjei emlékének megõrökítése és a Kassán felállítando egyetem ügyeinek pártolása tekintetében hozott határozataiból is, — tekintve, hogy a szobor-alapnak jövedelme egyfelõl a kamatlab általános alábbszállása, másfelõl a jogakadémiai tanszékek díjazásának általános felemelése folytán a jelzett célra többé elégtelen; tekintve, hogy a vármegye közönsége teljes mértékben méltányolni tudja mindazon jelentékeny szellemi és anyagi elõnyöket, a melyek az eperjesi jogakadémiának fennállásából, mûködésébõl és kifejlõdésébõl úgy általános hazai, mint különõbben Eperjes sz. kir. város és Sárosvármegye érdekeinek szempontjából erednek, — tekintve, hogy ezek az elõnyök a jogakadémiának egyre fokozódó felvirágzása s ennek következtében a hazai legelső ilyenmû intézetek sorába történt emelkedése folytán már mostan is egyre hatványozottabb mértékben észlelhetõk, — tekintve különösen azt, hogy a jogvizsgálatok küszöbön álló reformja kifejezetten és határozottan az összes, megfelelõen szervezett jogakadémiáknak s ezek között az eperjesi jogakadémiának is minél teljesebb mértékben leendõ felvirágoztatását és kifejlesztését célozza: a vármegye közönsége — bár sajnálattal ismeri be azt, hogy a törvényhatóság jelen anyagi körülményei nem teszik lehetővé a kérvényben körülvonalozott támogatásnak egészben való megadását — meleg elismeréssel a tanintézet eddigi mûködése iránt, s hogy a létesítendõ reformoknak az eperjesi jogakadémiára leendõ kiterjesztésének biztosításához tõle telhetõleg hozzájáruljon: kimondja, hogy a Dessewffy Arisztid szobor alapnak egy jogakadémiai tanszék díjazására szánt s állandóan erre fordított jövedelmét a vármegyei kultúralapból tíz évre, évente 2000 koronával pótolja s ezt az összeget 1903. január 1-jétõl számítva a szobor alap jövedelmével együtt, évente a nevezett jogakadémiai tanszék díjazására fordítja s egyben a jövõre is kilátásba helyezi azt, hogy a jogakadémiát, mint történeti jelentőségû és nagyhasznú intézményt, mindenkor a tõle telhetõ anyagi és erkölcsi támogatásban fogja részesíteni. Ezen határozat — közérdekû voltánál fogva — a vármegye hivatalos lapjában tetetik közzé azzal, hogy ellene a megjelenést követõ nyolc naptól számított 15 napon belül a vármegye alispánjánál benyújtandó felebezésnek van helye. Egyben a vármegye alispánja megbizatik, hogy jelen határozatot annak szabályszerû kihirdetése után a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz terjeszse fel; végre errõl a tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület eperjesi Collégiuma jegyzõkönyvi kivonat útján értesítették.

Ez a vármegyei határozat fogja lehetővé tenni azt, hogy a jogtanári székek száma egygyel

ismét szaporíttassék, a mi által viszont a jogakad. szervezete egy jelentékeny lépéssel ismét megközelítendi a királyi jogakadémiák szervezetét. E fontos ügynek és nemes törekvésnek a lefolyt tanév is szerzett új kiváló támogatókat, kiket azonban egyenként felsorolni terünk nem elégendõ.

(Folyt. kõv.)

Kérelem.

Azoknak, a kiknek elõfizetése lejárt, utalványt küldünk; tisztelettel kérjük, méltóztassék az elõfizetést megújítani s a hátralékot is megküldeni Orosháza, 1903. október 4.

VERES JÓZSEF.

BELFÖLD.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság nagyváradai közgyûlése Az is egyike azoknak a vándorgyûléseknek, a melyeknek maradandóbb hatásáról szólhatunk. Ugy a gyûlés komoly ünnepi lefolyását és az azon elhangzott fejtegetések mélyeséges tartalmát, mint a jelen volt tagok nagy számát tekintve, a nagyváradai gyûlés a legelső közé tartozik. Ott láttuk a hazai ref. egyház számos igen kiváló egyházi és világi tényezõjét s a papi s a tanári társadalom színe javát. Mi evangélikusok, sajnos. ezen a gyûlésen is távollétünkkel tündököltünk. A nagyváradai ev. egyház tagjait nem számítva, megjelentünk e gyûlésen: Zelenka Pál és Baltik Frigyes püspök, Meskó László esperességi és Ihasz Lajos egyházker. felügyelõ, Händel Vilmos, Bortnyik György és Materny Lajos esperes, Masznyik Endre, Sztávik Mátyás, Raffay Sándor, Stomp László és Mayer Endre theol. tanár, s Zachar Samu, Draskócy Lajos Koren Pál és Kevicky László ev. lelkész. Ennyi az egész. A ref. egyház legalább is 200 taggal volt képviselve.

De lássuk a köz- és diszgyûlés lefolyását. Megtermékenyítette az mindnyájunk lelkét a keresztyénség „tegnap és ma ugyanaz” evangéliumának szeretetében s az egyházépítés templomban, iskolában, iradalomban és a társadalomban való magasztos munkájával. A Prot. Irod. Társaság e gyûlésén is bizonyosságot tett arról, hogy szereti a tudományos kutatást, megnyitja a lelkek elõtt az evangélium erõforrását, s a felvilágosodás fényével s az apostoli buzgóság melegével hatja át az egyéni s a közösségi élet számára a kutató elmét, az érzõ szívet s a cselekvõ akaratot egyaránt.

A közgyűlést szept. 23-án délután a vármegyeháza nagytermében Gyurátz Ferenc püspök és Hegedűs Sándor főgondnok, mint elnökök távollétében Antal Gábor dunántúli ev. ref. püspök nyitotta meg, ki azt világi részről Zsilinszki Mihály államtitkárral és kerületi felügyelővel vezette mindvégig. Az elnöki megnyitó ragyogó előadással ismertette a Társaság célját, mely abban áll, hogy tudományos és népies kiadványaival beviszi az ev. magot, mint hatalmas erőt a szivekbe, hogy azzal használhassanak az egyháznak, az emberiség egyetemének s a hazának egyaránt. A lelkesen fogadott nagyszabású elnöki megnyitó után Sulyok István ref. esperes a nagyváradai ref. s Materni Imre lelkész az ev. presbyterium élén és nevében üdvözölte magvas beszéddel a Társaságot.

Majd Raffay Sándor pozsonyi theol. tanár mélyen járó és igen tartalmas felolvasást tartott az egyéniségről, mint a protestantizmus egyik legnagyobb diadaláról. Az evangéliumban gyökerező egyéniség kultúr munkájáról szóló meggyőző fejtegetései mély benyomást gyakoroltak a közgyűlés tagjaira.

Utána Szóts Farkas titkár a Társaság kiadványairól és pénzügyi állapotáról torjlesztette elő szokásos évi jelentését. A „Koszorú“ kiadványait Hegedűs Sándor ez évben is segítette. A tagok ez idei könyvilletménye: Kálvin, A kereszténység alapvonalai c. műve, Nagy Károly kozsvári theol. tanár fordításában. A Társaság bevétele 16,330, kiadása 14,892, fölöslege 1438. a Kátoli-alap 5202 korona. A tagok száma 120-al szaporodott. Az általános tőke 108,908 korona.

A Társaság alelnöki tisztségére egyhangúlag Antal Gábor püspök és Zsilinszky Mihály felügyelő választott, kik lelkes kijelentésekkel fogadták el tisztségüket. Szives örömmel e helyütt is üdvözöljük hazai közéletünk ez kiváló tagját. Választmányi tagokul Mitrovics Gyula debreceni lelkész helyére Szabolcska Mihály és Szabó Aladár helyére Bernáth Lajos halasi ref. főgymn. tanár választottak.

A közgyűlés 2 indítványt is fogadott el, illetve a választmányhoz utasított. Az egyiket Zsigmond Sándor hajdúböszörményi esperes-lelkész tette meg a bécsi békekötésnek 1906-ban való megünneplése, illetve a Társaságnak Hajdúböszörményben való vándorgyűlésezése, s a másikat Nagy Károly munkája tiszta jövedelmének Kálvin dogmatikája 1553. évi kiadásának magyarrá fordítása és kiadása tárgyában.

Az emelkedett hangulatú és ünnepi lefolyású közgyűlésről a tagok a „Fekete sas“ éttermében ismerkedési estélyre gyűltek össze, a hol folyt az eszmecsere a hazai ref. lelkészek, tanárok és világiak között a haza minden pontjáról a leg-

élénkebben. Ez a személyes találkozás és kölcsönös ismerkedés egyik maradandó sava a Társaság vándorgyűléseinek.

Szept. 24-ike az istentisztelet s a diszülés napja volt. Előbbinek helye volt a ref., utóbbinak az új és diszes ev. templom, a melyet csak ez év tavaszán avattak föl nagy ünnepélyességgel. A puritán egyszerűségű nagy ref. templom zsűfőlásig volt megtelve a közgyűlés tagjaival és Nagyvárad előkelő prot. közönségével. A „Jövel Szentlélek“ éneke és a Gerencsér József által vezetett ref. egyházi karének után Draskócy Lajos eperjesi ev. lelkész imádkozott, gyönyörű előadásával valóságos apotheosisát adva a szeretet érzelmének és hatásának az áilamban és az egyházban egyaránt. Az ünnepi szónoklatot dr. Baltazár Dezső szoboszlói lelkész tartotta, a melynek mély és tartalmas gondolatai és hatalmas szónoki ereje ugyancsak mindenki figyelmét lekötötte. Az ima és a szónoklat mély hatása alatt vonúltunk a diszes templomban tartandó diszgyűlésre, a melyen Ritoók Zsigmond és dr. Meskó László magvas, egyházas és hazafias irányú üdvözlése után, Hegedűs Sándor tartotta meg évről évre feszült figyelemmel várt elnöki megnyitóját. E beszéde is esemény Protestáns Irod. Társaságunk vándorgyűléseinek legújabb történetében. Főbb gondolataiból kivonatolva közöljük a következőket: „A Prot. Irod. Társaság nehéz munkát végez, a mikor az ev. elveket nemcsak terjeszti, de vonzóvá is teszi, hódítván a felvilágosodással és szeretettel. Az ev. igazságok kincse olyan, hogy mennél pazarabbul osztogatjuk, annál több jut belőle mindenkinek most és mindenkoron. A Társaság felhasználja a tudományos kutatásokat is, de eleget tesz az ember belső lelki szükségletének is, mert hiszen mindnyájan érezzük a tudomány szomját, de csak a hit csöppjei üditenek föl bennünket igazán; mennél inkább tesszük kutatás és bírálat tárgyává az evangéliumi igazságot, az mindig melegebb lesz, s kutathat a tudomány akárhogy, munkája végén az evangéliumi elvekre jut. A tudomány magában is öncél, de nem lehet feladata, hogy célzatosan romboló hatással lépjen föl a vallás és erkölcs ellen. Hiszen a tudomány és az egészséges szociálizmus is arra törekszik, hogy az életet emberiesebbé, a társadalmat szeretetteljesebbé tegye. A protestánsok ezért nem is riadnak vissza a tudományos vizsgálódástól, sőt ellenkezőleg ebből élnek. Újabb időben kutatás tárgyává teszik az ó testamentomot is, melyet ők szinte kultiválnak, de ettől sem fél. Hiszen a kutatások eredményei, a melyekben újabban oriaszi erőt fejtenek ki, csak azt érik el, hogy halvány történelmi fényt vetnek a bibliára, de igazságait meg nem döntik. A mi szegény irodalmi társaságunk ily költséges kutatásokat nem folytat, de közvetíti e

kutatások eredményét s hogy ennek a feladatának is megfelelhessen, kéri a társulat tagjait, hogy a társulatot törekvéseiben nagyobb áldozatkészséggel támogassák. Majd meggyőzően fejtegeti, hogy a tudományosság és anyagi téren való működés fáradtsággal jár. Egyedül a vallás az, — úgy mond — a mely nem fáraszt, ha vele foglalkozunk, hanem megerősít. Sokat jár a tengerparton, a melynek sós lehellete edző, erősítő hatása van az ember testére. Ilyen üdítő, erősítő hatása van a vallásnak is, de a felvilágosodás legyen az a nap, a melynek sugarában a vallás elvei fölsvédnek a levegőbe, porusainkon s megnemesítik a lelkünket.* Percekig tartó taps és éljenzés követte eme legkiválóbb magyar prot. „világi papunk“ magvas igéit és remek fejtegetéseit.

Utána gr. Tisza István „A szocializmus és az egyház“ címmel tartott felolvasást. Behatóan fejtegette hogy a valódi szocializmust az egyháznak is kell támogatnia. De tisztában kell lennünk annak lényege, céljai és feladataival. A valódi szocializmust, a felebaráti szeretetet már az Úr és az ő evangéliuma is hirdette. A lelkészek legyenek az igazi szocializmus valódi apostolai, de kerüljék azokat, kik népünk megtévesztésére és zsarolására dobálják a közönséges jelszavakat és a hangzatos frázisokat. A külföldi szocializmus módjára terjeszszük a felebaráti szeretetet s érdeklődünk a nép sorsa és bajai iránt. Ez alapon helyesnek és jogosnak tartja a munkásnép béremelés iránt való mozgalmát is, mert hiszen mindeaki követelheti, hogy méltányolják az egyéniségét és becsületes munkáját. Tisza István mélyreható és keresztyén szeretettel telített tanulmánya is mély benyomással volt a diszgyűlés tagjaira. Örvendünk rajta, hogy ily komoly és előkelő politikus és ismert nevű egyházi férfiúi ily szellemben és értelemben fejtegette a keresztyén jellegű szocializmus jelentőségét és jogosultságát. Mi prot. theol. tanárok is ily szellemben fejtegetjük azt a kathedrán és az irodalomban.

Utána Ballagi Géza orsz. képviselő, volt sárospataki ref. jogakad. tanár „A 48: XX. t. c. a történelem világánál“ c. alatt tartott nagy érdekű felolvasást. A 48-iki törvényeket mutatta be a történelem világitásában s érdekesen és tanulságosan fejtegette az egyházpolitika mai viszonyát a protestantizmus szempontjából. Az államnak — úgy mond — oly egyházpolitikát kell követnie, mely ne foszsa meg a protestantizmust ellenálló képességétől, de tegyen meg minden lehetőt, hogy az mint társadalmi faktor is érvényesülhessen. A kormánynak kötelessége teljes mértékben végrehajtani az 1848. évi XX. törvénycikket.

Végül a diszgyűlés utolsó pontját Hegedűs István egyet. tanár ragyogó vallásos költeménye képezte „Szálla alá poklokra“ címmel. Gyönyörű tárgya az, hogy, midőn Krisztus a poklokra szálla,

a földi nyomorúságot látogatta meg, hogy a sínylő emberiséget szenvedéseitől megváltsa. A költemény művészi előadása s mély vallásos tartalma nagy és mély hatást keltett.

A diszgyűlés lelkes éljenzések között véget ért. Az utána tartott közebeden a sok lelkes felköszöntő között — és ezt tanulság okáért ide igtatjuk — Bánfy Dezső báró azt mondotta, hogy szorgalmasan olvassa Hase Károly, a nagy jénai egyháztörténetirő „Protestáns polemikájának“ magyar fordítását. Majd így folytatta:

„Ebben a korban, mikor a felekezetieskedés olyan vészes s mikor mi protestánsok még mindig nagyon lazák vagyunk, ezt a könyvet olvasnia kellene mindenkinek. Azt mondja ez a könyv, hogy az emberiség életét mindig a vallás és a szabadság kérdései dominálták. És a protestantizmus az, mely a vallások között a szabadság által legjobban át van hatva. A mai diszgyűlésen viszont feljegyezte, hogy vezessen bennünket, a protestáns irodalmi társaságot, a tudomány, a szabadság és a nemzeti érzés. Úgy látja, hogy ez vezeti a társaságot s munkája eredményes. Még egy idézetet mond: „Világosságban és szabadságban jelentkezzék az a törekvés, hogy haladni akarunk, hogy viharbíró törzssé valljunk!“ Nem politikál s épen ezért nem is reflektál az előtte szóló (Ballagi Géza) szavaira. De annyit mond, hogy a magyar protestantizmussal összeforrott a nemzeti gondolat s e tábornak vezetnie kell a nagy celhoz, az erős magyar nemzeti állam megteremtéséhez.“

A délutáni órákban Szilassy Aladár távollétében Händel Vilmos selmezbányai esperes-lelkész elnöklete alatt belmissziói értekezletet tartottak, a melyen Gergely Antal mezőtúri ref. lelkész imája után Händel Vilmos a belmisszió munkáját, Mayer Endre eperjesi ev. theol. tanár a diakonissza ügyét s Kovácsi Miklós amerikai közjegyző az amerikai magyar reformátusok helyzetét ismertette. Az értekezlet gyéren volt látogatva.

Valóban öröm és gyönyörűség volt részt vehetni a Prot. Irod. Társaság nagyváradi vándor-gyűlésén. Az imák, beszédek és előadások termékeny ev. gondolatokkal és érzésekkel telítették meg lelkünket. Csak aztán „cselekedjünk“ is „hasonlatosképen!“

Dr. Szlávik Máttyás.

A bányai ág. hitv. ev. egyházkerület szeptember hó 9–12-ik napjaiban tartotta rendezévi közgyűlését Budapesten. Sárkány Sámuel püspök és Zsilinszky Mihály kerületi felügyelő elnöklete alatt. Szeptember 8-án volt az előértekezlet, a melyen az egyes napirenden levő fontosabb ügyeket ismertette az elnökség a kerületi kiküldöttekkel. Másnap reggel Scholtz Gusztáv kerületi jegyzőnek a templomban elmondott buzgó imája után a gyűlés tagjai a deaktéri evang. gymnasium disztermében gyülekeztek ösz-

sze, a hol is Zsilinszky Mihály kerületi felügyelő lelkes beszéddel nyitotta meg a tanácskozást.

A beszéd, a mely lapunkban nem régen teljes szövegében jelent meg, élénk hatást keltett a gyűlés tagjainál, különösen pedig azon része, a mely nem csak a lelkészeket, a mint az eddig szokásban volt, hanem az egyház minden tagját arra szólítja fel és arra buzdítja, hogy legyen igazi apostola egyházunk szent ügyének s őrálló az egyházat fenyegető veszélyek elhárításában.

Ezután a kerületi ősz püspöke olvasta fel kimérintő évi jelentését, a melyben beszámolva az egyes nevezetesebb mozzanatokról, azt constatalja, hogy a míg egyrészt sok oly esemény fordult elő, a mely az egyházi élet hanyatlását mutatja, (egyházi esketések és a keresztség szentségének mellőzése,) másrészt viszont sok oly öröndetes dologgal is találkozunk az egyes egyházak életében, a melyek vallásos buzgóságról, élénk hitelérről tesznek tanúbizonyságot. Beszél most egyszersmind az 1848. XX t-c. végrehajtása ügyében kiküldött közös bizottság eddigi működéséről s feltűntette azokat az irányelveket, melyek a bizottságot munkálatánál irányítják. A gyűlés a jelentést öröndetes tudomásúll vette s élénk ovációban részecitette a püspököt, a ki most töltötte be 80-ik évét

A bizottsági jelentések során élénk vita fejlődött ki a jogügyi bizottság azon javaslatá felett, hogy a kerület a jelenlegi püspöknek — ha le találna mondani — 3000 kor. tiszteletdíjat szavazzon meg. Sokan úgy fogták fel a dolgot, hogy ez, mintegy csendes intés az agg püspök részére, hogy lemondásának ideje elérkezett s azért erősen ellenezték a bizottság javaslatát, azt mondván, hogy a kegydíj megszavazása akkor lesz helyén, ha az agg püspök csakugyan lemond s akkor a kerület kötelességének is fogja tartani, hogy lelépett főpapját a nélkülözésnek ki ne tegye. A hosszú vitát névszerinti szavazással rekesztették be, a mely a bizottság javaslatának elfogadásával végződött.

A tanügyi bizottság jelentése kapcsán — a mely a kerület iskoláinak virágzó állapotáról számolt be — hosszabb vita fejlődött a tőróci egyházmegye azon indítványa felett, hogy a kerület feliratot intézzen a kormányhoz, mely szerint a cultusminister azon leiratát — a melyet véletlenül Zsilinszky, mint államtitkár irt alá — mely szerint az állami iskolákban a vallás is magyar nyelven taníttassék. Az indítványnak sok pártolója akadt a tőróciakon kívül is, mert az érintett rendeletben az egyház autonomiájának megsértését s az országos törvények rendelkezésének megkerülését látták, a vitakozás azonban meddő volt, mert a többség az indítványt elvetette.

A gyámintézetnek s a többi bizottságoknak jelentései tudomásúll vétettek.

Szeptember 11-kének a tanácskozásra szánt egész idejét Petrovics Soma csanád csongrádi esperes szentesi lelkész, a cura pastoralis gyakorlásáról szóló „Utasításai“ foglalták le. Vonzó melegséggel, gazdag tapasztalatról tanúskodó letkiismeretességgel álitotta össze szerző azt az igazán érdemes és figyelemreméltó munkálatot, azért is keltett oly élénk érdeklődést, hogy a kerületi gyűlésnek úgyszólván valamennyi lelkész tagja részt vett a széles mederben folyó tartalmas vitában. Pontról pontra tárgyalták az „Utasításokat“ s ennél a tárgynál látszott meg, hogy mennyivel intenzivebb a tárgyalás akkor, ha a napirend egyes tárgyait a gyűlés tagjai jól ismerik, mint akkor, ha azokat csak a bizottsági és előadói rövid javaslatokban hallják említeni. Igaz, hogy sok időt vesz igénybe az olvan tárgyalás, de utóvágre is a gyűléseknek az a céljuk, hogy alaposan foglalkozzanak azokkal a dolgokkal, a melyek akár a közegyház, akár az egyes egyházközségek jóllétét célozzák. Avagy tán kárba vészett az az idő, a melyet annak a megvitatására fordítottak, hogy a lelkész a rendes istentiszteleteken kívül mily alkalommal tartson s tarthat istentiszteletet? Nem vészett kárba, mert az utasításokban foglalt határozat megvédi a lelkészt attól a sok zaklatástól, gyanúsítástól, a melynek eddig az egyes politikai pártok részéről ki volt téve, ha esetleg istentiszteletet tartott vagy annak tartását megtagadta. Az „Utasításokat“ a közgyűlés kötelezőknek mondotia ki, dacára annak, hogy az egyházmegyék többsége ezeket csak útmutatásnak kívánta tekinteni. Ez egy kicsit különös dolog ugyan, de — megtörtént.

Szeptember 12-én a közgyűlés Bachát Dániel budapesti esperes ikerelnökletével folytatta s be is fejezte tanácskozásait. Sárkány püspököt családi gyász akadályozta az elnöki teendők végzésében. A püspöki nyugdíj ügyét a jogügyi bizottságnak adták ki részletes kidolgozás s javaslat tétel céljából. Petrovics Soma indítványát az istentiszteletek rendjének és módjának egységessé tételére vonatkozólag leszállították az egyházmegyékhez, hogy az ott a lelkészi értekezletekben tárgyalassék. A közgyűlés több felebbezés-ügy letárgyalása után véget ért.

Felekezetek statisztikája az egyetemeken. A budapesti magyar tudomány-egyetem most adta ki a mult iskolai évről szóló évkönyvét. Ebben a könyvben táblázatos kimutatás számol be az egyetem hallgatóságáról. Ebben a kimutatásban egyike a legérdekesebb részeknek az, mely a különböző felekezetek számarányát és a különböző karokon való megoszlását tünteti föl. Az egyetemen a mult évben összesen 6140 hallgató iratkozott be.

Ebből a hittudományi karra iratkozott 91,

vagyis az összes hallgatóság 148 százaléka; az orvosi karra 727, vagyis 11.84 százaléka; a bölcséletire 1381, vagyis 22.49 százaléka; a jogira 3941, tehát az összes hallgatóságnak 6419 százaléka. A 6410 főnyi hallgatóság közül vallásra nézve 2744 volt r. katolikus, vagyis a hallgatóság 44.76 százaléka; mindjárt utána a zsidóság következik, 1972, vagyis 32.11 százalék; református hallgató volt 624, vagyis 10.17 százalék; ágostai hitv. 448, vagyis 7.30 százalék; görög keleti 197, vagyis 3.21 százalék, görög katolikus 139, vagyis 2.26 százalék; unitárius 10, vagyis 0.17 százalék. Ha a számokat csoportosítjuk, a kétféle katolikusok aránya 47.02 százalék; a három protestáns felekezeté 17.64 százalék. Figyelemreméltó a felekezetek aránya az egyes karokon. A hittudományi kar csupán katolikusok részére áll fenn s így itt nem vehető számba. A jogi karon volt r. katolikus 45.15 százalék, zsidó 32.12 százalék, református 11.05 százalék, ágostai 6.01 százalék, görög keleti 2.95 százalék, görög katolikus 1.70 százalék, unitárius 0.17 százalék. Az összes karok arányszámaihoz képest megszorodtak a római katolikusok és reformátusok, fogytak az ágostaiak s a két görög felekezet. Az orvosi karon volt zsidó 46.77 százalék, római katolikus 29.85 százalék, ágostai 10.87 százalék, református 7.01 százalék, görög keleti 4.67 százalék, görög katolikus 2.20 százalék, unitárius egy sem. Föltűnő a zsidóság aránytalan megszorodása, az ágostaiak arányszáma is nagyobbodott, valamint a görög keletieké is, ellenben a reformátusoké apadt. A bölcséleti karon a római katolikusok arányszáma tetemesen nőtt, 47.15 százalék, kevesebb arányú a zsidók száma, bár szintén tetemes, 27.22 százalék, aránylag kevés a református 9.92 százalék, aránylag több az ágostai 9.56 százalék; körülbelül megtartotta általános arányát a két görög felekezet, a keleti 3.40 százalék, a katolikus 2.47 százalék; unitárius 0.21 százalék volt. Végtül igen érdekes annak megvilágítása, hogy az egyetemre jött különféle vallású ifjak milyen arányban oszlottak meg az egyes karok között. A 2748 római katolikusából 65.90 százaléka iratkozott a jogi karra, 23.68 százaléka a bölcséletre, 7.88 százalék az orvosira, 2.55 százalék a hittudományira. Az 1972 főnyi zsidóságból 64.20 százalék lett jogász, 19.06 százalék bölcsélet hallgató, 16.73 orvosnövendék. A 624 főnyi reformátusságból jogász lett 69.87 százalék, bölcsélet hallgató 21.95 százalék, orvosnövendék 8.17 százalék. A 448 főre rugó ágostaiak közül jogra iratkozott 52.90 százalék, bölcséletre 29.47 százalék, az orvosi karra 17.63 százalék. A 197 görög keleti közül a jogi karra járt 58.88 százalék, a bölcséletre 23.85 százalék, az orvosira 17.25 százalék. A 139 görög katolikus közül 48.20

százalék iratkozott jogásznak, 24.46 százalék a bölcséleti karra, 11.51 százalék orvosnövendéknek, 15.83 százalék a hittudományi karra. Az unitáriusok száma mindössze 10 volt, 7 jogász, 3 bölcsélet hallgató.

Protestáns szempontból örvendetes jelenségnek kell mondanunk azt, hogy a protestáns felekezetek az országban elfoglalt számarányukhoz képest olyan tekintélyes százalékot képviselnek az egyetemi polgárság körében. Bizonyosága ez annak, hogy a magyar protestantizmus szelleméből ma sem hiányzik az a kulturális törekvés, mely a multban fentartója volt s a mely századokon keresztül a magyar tudományosság és előre haladás elsőrangú tényezője gyanánt szerepelt (M. Sz.)

A pozsonyi ág. hitv. evang. theol. akadémia „Olvasó köre” 1903 évi október hó 10 én délután 5 órakor, az akadémia disztertermében Rákócy emlékünnepet tart, melynek sorrendje a következő: 1. Rákócy imádsága. Éneklés az akadémiai énekkar. 2. Ünnepi beszéd Mondja Hörk József theol. akad. tanár, az „Olvasó kör” elnöke. 3. Szent hamvak. Irta és szavalja Áchim Géza theologus. 4. Rákócy kesergője. Éneklés az akadémiai énekkar. 5. A fejedelem gyermekkorából. Irta és felolvassa Szűts Gábor theologus. 6. Gábor diák Irta és szavalja Wolf József theologus. 7. Rákócy, Bercsényi emlékezte. Éneklés az akadémiai énekkar.

Helyreigazítás. E lap 37-ik számában a fenti cím alatt egy cikk jelent meg, a melyben Beniczky Árpád a nógrádi egyházmegye felügyelője, az idejéi esperességi közgyűlésről irt tudósításomról azt állítja, hogy tendenciósus s a valóságnak meg nem felelő.

Kár, hogy az esperességi felügyelő úr „Helyreigazítás”-át mielőtt postára adatta, még egyszer el nem olvasta, mert ha ezt teszi, bizonyára el nem küldi, hisz az meg nem dönti, hanem — eltekintve az eltekintendőtől, — ép megerősíti állításaimat.

De sorba megyek.

Tudósításomban, e lap egyik számának vezércikkére hivatkozva, a f. évi esperességi gyűlésről azt állítottam, hogy az nem is közgyűlés, hanem a kiválasztottak brillirozása volt. Ez állításomat az esperességi felügyelő úr, — bár kezdetben megbotránkozni látszik felelte — miután kiemeli az egyházmegyei lelkészi, tanítói, felügyelői kara között uralkodó benső, bizalmas collegiális viszonyt; miután kijelenti, hogy az esperességi elnökség, miként a multban, a jövőben is fogja tudni megoltalmazni az egyházmegye tekintélyét; miután kijelenti, hogy arra, hogy az összes egyházak bizalmából nyert hatalommal visszaélve, me-rev, rideg, elzárkózott álláspontra helyezkedjenek, nem kaphatók, — a miről különben az én tudósításomban szó sem volt, — egyszerűen megerő-

síti, a midőn felvetett kérdésére: „De kik hát azok a kiválasztottak, a kik brilliroztak?” azt adja válaszul: „Azok a szakreferensek és előadók, a kik a főesperes úr által reá bízott ügyeket oly lelkiismeretesen, szakavatottan, precize referálták stb.” pedig ennél többet magam sem állítottam. Az pedig, a kitől elvonatott a szó, — mert hát, hogy igazoljam magam, kénytelen vagyok vele ki-rukkolni, — szerény magam voltam, a kit, midőn R á k ó c y felügyelő úr felszólalása után azt akartam indítványozni, hogy a kiadandó új magyar énekeskönyvet maga az egyházegyetem akár a közalap, akár pedig az államsegély felhasználásával, a lehető legrövidebb árban juttassa a nép közé, mert máskülönbén venni nem fogja, a nt főesperes úr egyszerűen leültetett.

Hogy a kerületi közgyűlésre megbízó levéllel való kiküldetés egynéhány ember monopóliuma, az tény, a melyet letagadni nem lehet. Ott vannak az esperességi jegyzőkönyvek, tessék azokat elolvasni. Én pedig, habár nem is vall valami finom izlésre, még most is inkább pénzkérdésnek vagyok hajlandó deklarálni az egészet, mintsem, hogy az általam említett úri ember nyilatkozata alapján kiállítsam az esperességi papok $\frac{4}{5}$ nek a szellemi szegénységi bizonyítványt. Ebben az ügyben nem nekünk, hanem az elnökségnek kell a kezdeményezőnek lennie, nem mi, hanem az elnökség kandidál, tessék ne mindig ugyanazokat, hanem másokat is kandidálni. Annál is inkább kötelessége volna ezt tennie az elnökségnek, mert tudhatja, hogy a hivatalos listával szemben, más lista keresztül nem vihető. M i h a l o v i e s nem két év előtt, hanem a tavalyi, Balassagyarmaton tartott közgyűlésen szólalt fel ez ügyben, az tehát, hogy a múlt évi közgyűlésen egy hang sem emelkedett a régi usus ellen, nem áll. Ez idén nem volt ez ügyben felszólalás, de minek is. Az elnökség által ajánlottak listája mutatja, hogy az intézők e tekintetben, a „nem engedünk” álláspontjára helyezkedtek.

Az úri osztályt meggyanúsítani szándékomban nem volt. Azt, hogy egyesek, hivatkozva ősi jogokra, a kötelező egyházi adózásba beletörödni nem tudnak, mint szomorú tényt egyszerűen konstatáltam. Hogy ez így van, ezt, ha az esperességi felügyelő úr kívánja, — az általa jelzett esetet nem is említem, — példákkal igazolhatom. Hogy az „úri osztály” és nem a világi elem kifejezését használtam, tettem ezt azért, mert a világi elemhez tartozónak én nemcsak az urat, hanem a parasztot is vélem, ha tehát a világi elem kifejezését használom, nem fejeztem volna ki vele azt, a mit kifejezni akartam. A ki pedig tudósításomat elolvassa, maga is meggyőződhetik arról, hogy én a felügyelői kart, a melynek buzgóságáról, áldozatkészségéről nekem magamnak is

volt alkalnam több ízben is meggyőződnöm, egyetlen egy szóval sem sértettem meg.

Hogy tudósításom tendenciósus, igaz. Határozott célom volt, mikor irtam. Hogy mi? A ki ismeri a viszonyokat s elolvasta, tudja. De hogy a valóságnak meg nem felelő, hogy insinüatiót bárkivel szemben is elkövetni akartam, avagy elkövettem volna, ezt tagadom s visszautasítom. Megirtam a dolgokat úgy, a hogy vannak, az eseményeket úgy, a hogy történtek, bűnöm egyedül az, hogy nem helyeseltam azt, a mit helyeselni nem lehet.

Most pedig, miután igazam tudatában, egész nyugodtan rábízom magam az olvasó közönség ítéletére, csak egy megjegyzésem van. Az esperességi felügyelő úr azt állítja rólam, hogy nincs valami nagyon finom érzésem. Lehet, de egy „demokratá”-nál ez nem jó épen tekintetbe. De bár nincs is finom érzésem, feltűnt a „Helyreigazítás” borsos volta. Különbén lehet, hogy ez is a finom érzés hiányára vall, de nem tehetek róla, mint „demokrata” nem vagyok hozzászokva az erősebb fűszerekhez.

Surányban, 1903. szeptember hó.

Ij. Szlancsik Pál, ev. lelkész.*)

Mult számunkban „Mi ez? c. alatt megirtuk, hogy Schmidt Jenő pozsonyi ev. lelkész, lapjának egyik Rákócy-ra vonatkozó közleményével mily felháborodást keltett a hazafias közönség körében, maga ellen. Most nevezett lelkész „Nyilatkozat”-ot közöl, melylyel tompítani igyekszik sértő közleményének élet. A nyilatkozat így hangzik:

„Nyilatkozat. Alulírott a „Der Friedensbote” című lapnak 22. számában megjelent egyik cikkével tágabb körökre ható mély visszatetszést keltett személye ellen. Fölösleges mondanom, hogy távolról sem lehetett szándékom ilyen hatást előidézni, vagy éppen botrányt elkövetni. Kötelességemnek tartom ennél fogva tisztelt polgártársaim előtt ünnepiesen kijelenteni, hogy szívből sajnálom, hogy bántó kitételemmel sokak érzelmét megsértettem. A ki majdan tizennégy esztendő óta kifejtett tevékenységemet figyelemmel kísérte, bizonyára amugy is biztosítva lesz arról, hogy semmi sem esik távolabb tőlem, mint hazámat, a melyen ép úgy, mint jelenlegi ellenfeleim, hő szeretettel csüngök, lealacsonyítani, vagy károsítani. Őszinte óhajom, hogy immár megint nyugodt megfontolásnak, valamint a kölcsönös bizalomnak tér engedtessek, hogy mindnyájan, mint e drága hon fiai, közös szeretettel s munkával annak javára közreműködhessünk. Pozsony, 1903. szeptember 29 én, S c h m i d t Károly Jenő, lelkész.”

A pozsonyi egyház szenátusa is foglalkozott

*) E „Helyreigazítás”-t közöljük, nehogy részrehajlással vádoltassunk, de azt hisszük, hogy e sorokkal az ismert eszmecsere okot szolgáltatott kérdés tárgyalása befejezettnek tekinthető, mi legalább annak tekintjük. S z e r k.

ez ügygel és Sziklay Ottó ügyvéd indítványára egyhangulag elhatározta, hogy Schmidt viselkedését határozottan elítéli. A szenátus határozatát a konvent ülése elé vitték. Erre vonatkozólag itt adjuk a M. Szónak rövid közleményét:

„A pozsonyi evangélikus konventnek igen népes gyűlése lelkesen üdvözölte Fürst Jánost 25 éves jubileuma alkalmából. Több szónok kiemelte Fürst érdemeit a hazafias szellem ápolása és a felekezeti béke megoldása körül. Azután jelentést tettek a Rákócy emléket gyalázó Schmidt K. Jenő lelkésznek a szenátus által a múlt héten tárgyalt lemondásáról, az iskolaszéki elnökségről. A konvent zajos közbeszólásokkal tüntetett a hazafiatlan pap ellen. Egyébiránt külön határozatot nem hozott, hanem napirendre tért az eset fölött, illetve beírta Schmidt ismert sajtónyilatkozatával és említett lemondásával.” Így írja a Magyar Szó!

KÜLFÖLD.

A német katolikusok jubiláris nagygyűlése. A német katolikusok ez idei, 50 ik évi jubiláris nagygyűlésüket aug. 23—27. napjain Köln városában tartották. E nagygyűlések 50 éves lefolyásának történetét May lelkész írta meg „Geschichte der Generalversammlungen der Katholiken Deutschlands 1848—1902.” c. művében.

A kölni nagygyűlés fényét, lefolyását és imponáló hatását tekintve fölülmulja az eddigieket. A nyilvános közgyűlések számára 8000 embert magában foglaló ünnepi csarnokot emeltek, míg az első 3 zárt értekezlet, a választmányi ülések, s a nép. Ágoston-, Bonifác-, Windthorst-egyletek s a kath. kereskedők, munkások, tanítók és diákok egyletei a város különböző helyiségeiben ülészetek. Emelte a nagygyűlés fényét az a körülmény, hogy azon a római szent kollégium, „a világ e legillumináltabb tanácsának” 2 biboros tagja (Fischer kölni és Ferrari milánói biboros érsek) és 5 püspök szólott a jubiláló néphez. Az ülés folyama alatt egy 22 számból álló ünnepi lapot adtak ki, s hogy a szemnek is jusson: művészi kiállítás is rendeztek. Külsőleg tehát a nagygyűlés minden tekintetben megfelelt a jubiláló papás várakozásainak.

A nagygyűlés a munkás és legényegyletek impozáns ünnepi körmenetével kezdődött, a melyben közel 20,000-en vettek részt. A kölni érsek palotája erkélyéről fogadta a munkás csapatok hódolatteljes üdvözleteit, kiket óva intett a „rombolás gonosz ellenségeitől.” A nagygyűlés üdvözlő részét Custodis jogi tanácsos nyitotta meg s „a kath. nagygyűléseken mindenkor tanúsított türelmesség arany jubileumáról” deklamált han-

gosan és ékesen. Köln városa prot. főpolgármestere üdvözlő szavaiban „a sociális béke fejlesztésére” hívta föl a kath. nagygyűlés tagjait.

4 zárt és 4 nyilvános gyűlést tartottak. Az első zárt értekezlet ugyancsak Custodis nyitotta meg s azt hangoztatta, hogy az évenként tartandó nagygyűlések nem egyebek, mint „tájékoztatások a küzdelemben” (S fentebb mégis „mindenkor tanúsított türelmességről” beszélt.) Ma sem örülhetünk — úgymond — a békének. A kath. polgárok szabadsága és jogegyenlősége ma sincs biztosítva. A jezsuitákkal s a nővérekkel úgy bánnak el, mint külföldi vagabundusokkal (sic!) Tudományunkat a szellemi szolgasággal vádolják. A socialis téren is nagyok a feladataink. Hazaszeretetlenben senki fölül nem múl bennünket. (Találóa világította meg ez igaztalan farizeusi ömlengéseket a mi viszonyainkra alkalmazva Zsili n s z k y. Endre arad békési egyházmegyei felügyelő közgyűlési megnyitójában ekképen: „Akkor, a mikor mi folytonos hátrátételt szenvedünk, a mikor sarkalatos alaptörvényeink, vallásgyakorlatunkat, szabadságunkat biztosító törvényeink lépten-nyomon sértetnek, a mikor az államnak valóságos mostoha gyermekei vagyunk, akkor azt kell hallanunk, hogy mi vagyunk a z üldözök, és a nagy, a gazdag, a milliókkal rendelkező, a kiváltságos közjogi helyzetben levő kath. egyház a z üldözött, s mi vagyunk az elnyomók, ők az elnyomottak!” — Valóban „difficile est satyram non seribere!” Még megjegyezzük, hogy az üdvözlő gyűlés elnökül Oesterert választotta. Üdvözlő sürgönnyt menesztett a pápához és a császárhoz s megismételtette a „római kérdés” megoldására vonatkozó s évről-évre ismétlődő protestáló resolútióját.

Az első nyilvános nagygyűlést Oesterer nyitotta meg a szokásos papás üdvözléssel. A biborosok jelenlétében az elhunyt papáról szólott, kinek minden jellemzést meghaladó egyénisége lumen-t de coelo terjesztett mindenfelé. Utódja valódi Pius Majd rátér az akad. ifjúságra, a sajtóra és a tudományra. Történetet s ne történeteskéket írjunk — így kiáltott föl nagy páthos szal. Végül a jezsuiták visszatérését jósolja meg mielőbb. Az elnöki megnyitóra Fischer biboros-érsek áldás-osztogatással válaszolt. Utána Rumpf müncheni ügyvéd „A német kath. nagygyűlésekről s a római kérdésről” értekezett. Szerinte e nagygyűlések folyton protestáltak 1870. szept. 20. ellen, a hol a hatalom győzött a jog fölött, főleg 1871-ben Mainzban s 1888-ban Freiburgban. Az az ige, hogy „az én országom nem e világból való” érinti csupán a célt, nem pedig az eszközöket e cél elérésére, minek bizonyosságául Bismarckra hivatkozott, a pápa teljes függetlenségének megóvása tekintetében. A garantális tör-

vény mit sem ér. Nem gyűlöljük Olaszországot s a hármass szövetséget sem zavarjuk, de annyit mondhatunk, hogy Olaszország benső ereje a pápasággal való harmóniájától függ.

A második zárt ülésen felolvasták a Fuldában Bonifác sirjánál összegyűlt bitorosoknak, érsekeknek és püspököknek a nagygyűléshez intézett üdvözlő iratát, s megállapították a jubiláló nagygyűlés főbb megoldandó kérdéseit az egyház teljes szabadságában, a szocialis kérdés tanulmányozásában, a missziói törekvésekben, a szeretetművekben s a tudomány, sajtó, irodalom, keresztyén művészet és népnevelés ápolásában és fejlesztésében.

A második nyilvános nagygyűlésen a pápa üdvözlő és köszönő sürgönyváltását olvasták fel s 4000 márka adományt felében a szegény kölni munkások között s az özvegy katolikusok között osztottak el. Ezzel kapcsolatban W u r m lelkész a misszióról értekezve azt hangoztatta, hogy a kath. fejenként 20, a protestánsok ellenben csak 4 fillért adakoznak a misszióra. Ázsiában ma 12 millió, Afrikában 25 ezer s Oceánia gyarmataiban 16 ezer kath. hívőről gondoskodik a misszió. Az 1888-ban alakult Afrika egyletnek 100000 évi bevétele van. A Bonifác egylet tavaly 3 millió márkát gyűjtött (Meggjegyezzük, hogy az adatok helyes séget W a r n e k hallei tanár és ismert nevű külmisziói író bírálhatná felül, ki annak idején ugyancsak redukálta M a r s h a l l misszionárius és utána J a n s s e n ultramontán történetíró túlzó adatait!) Szászországban sok a baja a kath. belmisszióknak a socialdemokrátiával, az Evang. Bund-al s a Los von Rom mozgalomával Befejezésül jelezte, hogy a Bonifác diákegylet missziói célokra 11000 márkát gyűjtött. Végül M a u s b a c h münsteri tanár „a keresztyén és a modern művészetéről értekezett, s egészen helyesen az igazság, a szépség és erkölcsiség örök törvényeinek kultuszát vitatta.

A 3-ik nyilvános ülésen L e u s i n g dortmundi újságíró „a kath sajtóról“ tartott előadást Az első kath. újság „Augsb. Postzeitung“ c. alatt 1685-ben indult meg, azt követte 1798. a „Hildesheimsche Ztg.“ 1815 ben a „Rheinische Mercur“ s 1821 ben a „Westfälische Mercur.“ Ma 400 kath. újság van Németországban. Azt követőleg P o r s c h jogtanácsos „a katolicizmus közéleti állásáról“ értekezett. Nagygyűléseink — úgy mond — elvileg kerülnek a felekezeti politikát s legelnek az egyházi tau zöld virányain. Csak 2 esetben tettek kivételt és pedig 1852. a felekezeti heccek (sic!) s 1900, Osnabrückben a Los von Rom mozgalomnak Németországban való anyagi támogatása alkalmával.

Mi a szuum cuique elvénél fogva csak szabadságot akarunk, a mi lehet bántó a protestan-

tizmusra. A vallási katolicizmus kifejezői az irgalmas nővérek (s itt párhuzamot vont a diakonissák között!) s a politikainak a hatalmas és befolyásos centrumpárt. (Közéleti helyzetét a katolicizmusnak s annak káros hatását eléggé illusztrálja Spanyol, Olaszország és Belgiúm!) Végre D a l m a t i u s düsseldorfi dömés páter a Szeretelművekről értekezett és azt vitatta, hogy a „charitas“ kizárólagos pápas „ingenium.“ (Igy még a fölkelő napot is lehetne izolálni!)

A 4-ik nyilvános ülésen a német császár formás és szokásos sürgönyváltását olvasták fel. Majd Hertling báró, strassburgi tanár „a katolicizmusról és a tudományról“ értekezett A XIX. század kath. tudományosságában egy romantikus, apologetikai és tisztán tudományos korszakot különböztetett meg. Oly kath. tudósokra van szükségünk, kik egységes világnézetet hirdetnek, erősek az elvi kérdésekben s távol állanak a képtelyektől Gyengéink: a kath. tudósok izoláltsága, a fiatal tudósok bátortalansága s a dogmától való félelem, a mely pedig nem ismer ellentmondást hit és tudás között. (Ezzel szemben rámutatunk S c h e l l és E h r h a r d reform. kath. tudósok esetére, a kikben a pápista megölte a tudóst s a dogma korrigálta a történetet!) Utána R u m n e r tanár „a népnevelés“ ügyét fejtegette.

Az elnök zárószava az egyetértést hangoztatta. Ebben „nec terremus, nec timemus.“ Anynyit érünk, a mennyire érvényesülünk (az az nagy páthosszal deklamálunk!) F i s c h e r bitoros megköszönte a gyűlés vezetését és panaszkodott a „népnek vallásos szétszakadozottságain.“ F e r r a r i bitoros is „esodalattal“ szólott a nagygyűlés lefolyásáról és felkiáltott: „Germania docet, Germania docet!“ S hogy a megindító látvány teljes legyen, átöleli és megcsókolja az óriási számú gyűlés látára német bitoros társát. A „Nagy Isten, Téged dicsérünk“ énekkel az 50. kath. nagygyűlés véget ért.

E nagygyűlés külsőleg imponáló lefolyását s a nagyhangú felszólalásokat tekintve önkénytelenül is egy t ü n t e t ő p o l i t i k a i t e s t ű l e t r e gondolunk, a melynek alapján igazat kell adnunk M a r t e n s e n püspök, a nagy dán ethikus ama kijelentésének, hogy a kath. egyház, mint törvény egyház, tana és szervezete értelmében a maga keresztyénségének igazsága felől külső biztosítékot szerez, de a külsőnek túlságos hangsúlyozásában mindinkább elveszti a keresztyénség lényegét és alapját tevő belső tartalmát. Ilyen benyomásokat keltett bennem a német katolikusok kölni jubilaris nagygyűlése!

(Eperjes.)

Dr. Szlávik Mátás.

IRODALOM.

A Magyar szó a tiszta magyar szabad elvűség és a nemzeti eszme lapja, melynek hazafias szellemével a mostani súlyos válságban oly nagy és nemes hivatást teljesít, a mely kiemeli a többi lapok közül. Nap-nap után honszeretettől és meggyőződés melegétől izzó cikkeiben kellenek csak a nemzeti jogok védelmére úgy katonai, mint gazdasági téren, hanem kegyetlenül ostromozza a nemzet külső és belső ellenségeit, a kik egyéni becsvágyból vagy más érdekből akadályozzák a nemzeti jogok érvényesülését s a nemzeti érdekek kielégítését. Legutóbbi időben egy nagy történelmi sikere volt, melyet jó barát és ellenség egyaránt elismer róla: akkor ugyanis, a mikor az egész parlament a bánnak leszerelt minden eredmény nélkül, serkentő, feddő vészkiáltásaival újra talpra állította a nemzeti küzdelmet. Ha lesz valami eredménye a felújított obstrukciónak — és biztosan lesz — a „Magyar Szó”-nak is kell, hogy jusson az érdem borostyánjából. A mi más lapoktól a jelen viszonyok között megkülönbözteti, ez többek között az, hogy folyton napirenden tartja a gazdasági önállóság kérdését s követeli, hogy a nemzeti követelmények mellé kenyeret is adjanak a súlyos gazdasági helyzetben színlődő nemzetnek. Szinte nap-nap után lerántja a leplet a nemzeti-ségi üzemekről és az 1848. XX. t. c. végrehajtását szorgalmazva máris nagy és szép eredményeket ért el. Ha még megemlíthjük, hogy a „Magyar Szó” mindig bátor, gyakran vakmerő szószólója minden igaz ügynek, akár társadalmi, akár művészeti, akár tudományos téren és gyors, pontos, megbízható értesüléseivel a legnagyobb igényeket is kielégítheti, — elmondottuk mind azt, a mi e hazafias újság rövid jellemzésére elmondandó. A „Magyar Szó” előfizetési ára egy évre 28 kor., félévre 14 kor., negyedévre 7 kor., egy hónapra 2 kor. 40 fillér. Egyes szám ára 8 fillér, vidéken 10 fillér. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, Andrassy-út 48. -

Pályázat.

A vas megyei **Kukmér** ág. h. ev. anyagyűlése pályázatot hirdet egyik

tanítói állomásra

Javadalom készpénzben és terményekben, valamint földekben 1100 korona. Pályázhatnak ág. h. evang. vallású okleveles tanítók, f. évi **október hó 9-ig**. A kellően felszerelt folyamodványok a jelzett időben benyújtandók a kukméri ág. h. ev. lelkészi hivatalnál.

2-2

Pályázat

a bányakerületi ág. h. ev. püspöki

irodavezetői állásra.

Ezen állásra minden ág. h. ev. felszentelt lelkész pályázhatik. Az állást a legközelebbi ker. gyűlésig a püspök kinevezés útján tölti be, s a ker. közgyűlés a püspök ajánlata alapján végleg megválasztja. A kinevezett, illetve a ker. közgyűlés által végleg megválasztott irodavezető tagja az egyetemes nyugdíjintézetnek, a bányakerületi segélyező intézetnek, és hivatalánál fogva a ker. közgyűlésnek. — Kötelessége a püspök utasításaihoz képest végezni a teendőket. -- Javadalma: évi 2400 kor. előleges havi részletekben és 600 kor. lakpénz előleges negyedévi részletekben. A pályázni óhajtok kérvényeket f. évi **október hó 15-ig** hozzám terjeszték be.

Sárkány Sámuel.

bányakerületi püspök.

2-2

P á l y á z a t

a tátraaljai ág. hitv. evang. egyházmegyébe kebelezt **nagyszalóki** németajkú egyházban önkéntes lemondás folytán megürült

rendes lelkészi állásra.

Ezen állással egybekötött törvényszerinti lelkészi kötelességek mellett következő javadalmazás biztosított: 1. Természetben való lakás, a hozzátartozó épületek és egy nagy kert használattal. 2. Készpénzben évenként 720, azaz hétszázhusz korona. 3. 24, azaz huszonnégy pozs. mérő rozs, 8, azaz nyolc pozs. mérő árpa és 14, azaz tizennégy pozs. mérő zab. 3. 17, azaz tizenhét öl tűzifa befuvarozva. 4. 3, azaz három szekér széna befuvarozva. 5. Legeltetési jog. 6. 4, azaz négy offertorium és stólailetek körülbelől 500, azaz ötszáz korona. 7. A megfelelő congruapótlék 1600 koronáig. A magyar nyelv mellett a német nyelv ismerete szükséges. — Jelentkezés a képesítő igazoló okmányokkal együtt **folyó évi november 15-ig** az alulírottánál.

Kelt Nagy-Lomnicon, 1903. okt. 5-én.

Székely Gyula,

főesperes.

76. 3-1

Pályázat

a mezőberényi I. ker. (német-magyar) egyházközségben megüresedett

rendes lelkészi állásra

Javadalom: 1. Lakás, a mely áll: 4 szoba, konyha, éléskamara, 2 pince, padlás, 2 istálló, ól és házi kert szabad használatából. A konyha és éléskamara kivételével az egyház tartozik az épületet kívül-belül tatarozni, festeni és meszelni. 2. Kézpénzben a 150 köből 142.50 q. búzamegváltási árában 1710 korona, a tűzifa, bor, só és faggyú megváltási árban 207.34 korona, valamint a régi kézpénz fizetés 112 korona, összesen 2029.33 korona, mely havi vagy negyedévi előleges részletekben az egyházi pénztárból fizettetik. 3. 80 hold földnek szabad használata (jelenleg 3261 koronáért van hasznobérbe adva,) mely után az adót az egyház fizeti. 4. Stólák: a) keresztelés és avatásért 40 fillér, b) esketésért 2 korona és az offertorium, c) temetés prédikációval 2 korona, d) temetés énekszóval 1 korona, e) három főünnep alkalmával az offertorium $\frac{2}{3}$ a, f) az úrvacsorai offertorium megváltása fejében 18 korona. — A lelkészválasztási szabályrendelet 15 §-ának megfelelő pályázatok folyó évi okt. 12-ig alulírott hivatalába küldendők.

Békéscsaba, 1903. szept. 23-án.

Csepregi György

3-3

esperes.

Pályázat.

A szepes-felkai ág. hitv. ev. németajkú és a XIII. városi egyházmegyéhez tartozó hitközségben a

lelkészi állomás

megüresedett. A lelkész rendes teendőin kívül a választant 4-6 heti órában a községi iskolában fogja előadni. Javadalma 1600 korona az egyházközségi pénztárból. Stóla körülbelül 400 korona, kényelmes 4 szobából álló lakás, konyha pincével és kerttel. A kérvények az okmányokkal együtt az alólírott főespereshez f. é. okt. 15-ig betérjesztendők.

Szepes-Bélán, 1903. szept. 22.

Wéber Samu **Münnich Kálmán**
főesperes. egyházmegyei felügyelő.

Orosházán nyomtatott Veres Lajos gyorsajtóán.

Pályázat.

A sáros-zempléni egyházmegyébe kebelezett girálti

lelkészi állomásra

a tiszakerületi lelkészválasztási szabályrendelet alapján pályázatot nyitok. Javadalom: a lakáson, melléképületeken és belsején kívül: kézpénzben 472 kor., földbérletben 600 kor., öt bécsi öl tűzifa 50 kor., terményekben 108 kor., földmunkaváltságképen 184 kor., offertorium és palástdíjban 166 kor., kongruában 424 kor. Istentisztelet nyelve magyar és tót. A pályázatok kellően felszerelve az esperesi hivatalhoz küldendők október 31 ig.

Lapos, u. p Raszlavicza (Sáros megye, 1903. szeptember hó 29-én.

Halmi Aladár

3-2.

esperes helyettes,

Lelkész és tanító urak szives figyelmébe.

Kaphatók nálam

ISKOLAI ANYAKÖNYVEK.
ISKOLAI NAPLÓK

és

MULASZTÁSI NAPLÓK,
továbbá
KERESZTELÉSI, ESKETÉSI ÉS HALÁLOZÁSI
ANYAKÖNYVEK

és

KIVONATOK
s vállalkozom bármily nagy terjedelmű
MŰVEK, JEGYZŐKÖNYVEK és ISKOLAI KÖNYVEK,

vége

ROVATOS IVEK

elkészítésére.

A megrendelt tárgyakat kívánatra bekötve szállítom.

VERES LAJOS Orosházán.